

Narzędzie do diagnozowania jąkania się u osób dorosłych: założenia, postęp prac i wstępne wyniki badań

Ana Rita S. Valente¹

Luis M. T. Jesus²

Margaret M. Leahy³

¹ Departament Edukacji, IEETA, Uniwersytet Aveiro, Portugalia

² Szkoła Nauk Medycznych, IEETA, Uniwersytet Aveiro, Portugalia

³ Departament Studiów Klinicznych nad Mową i Językiem, Trinity College Dublin, Irlandia

WPROWADZENIE:

Jąkanie to zaburzenie płynności mowy charakteryzujące się dużą częstotliwością i/lub długim trwaniem zachowań pierwotnych (pierwszorzędowych), czyli powtórzeń (głosek, sylab lub słów jednosylabowych), wydłużeń oraz bloków (zatrzymanie przepływu powietrza lub dźwięczności) (Guitar, 2014). Doświadczenie jąkania się skutkuje wyuczonymi zachowaniami drugorzędowymi (wtórnymi).

Równocześnie u osoby jąkającej się (ang. *Person Who Stutter*, PWS) wykształcają się odczucia i postawy spowodowane latami doświadczeń z jąkaniem. Odczucia i postawy mogą ograniczać PWS w sytuacjach rodzinnych, towarzyskich i zawodowych (Yaruss, Quessal, 2004, 2006).

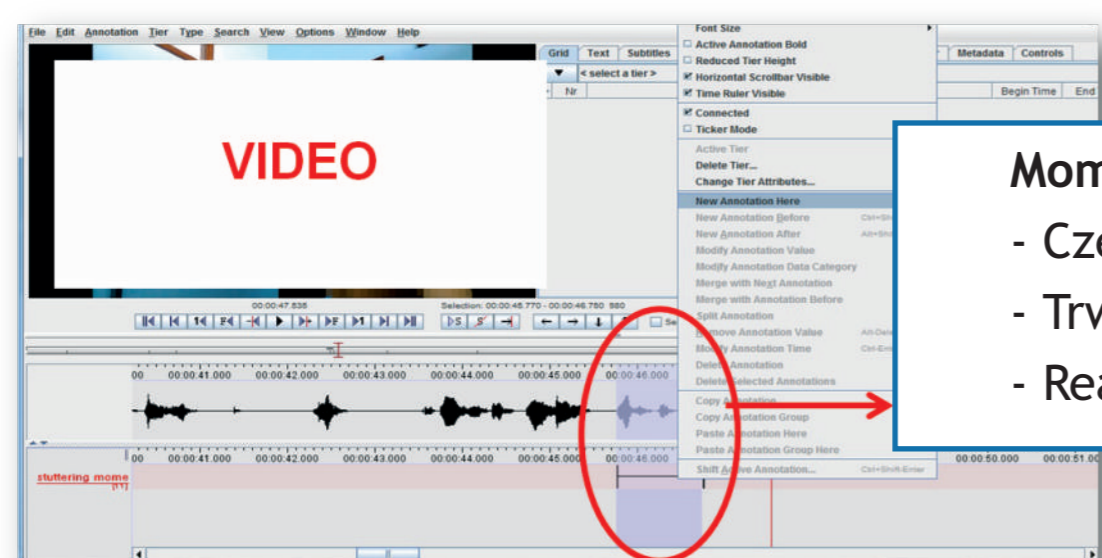
Jąkanie się, jako złożone zaburzenie mowy, można analizować, stosując *Międzynarodową Klasyfikację Funkcjonowania, Niepełnosprawności i Zdrowia (International Classification of Functioning, Disability and Health - ICF)* (WHO, 2001).

W ujęciu ICF w diagnozie jąkania (Yaruss i Quessal, 2004), zjawisko to może być rozpatrywane z uwzględnieniem następujących czynników: interakcji pomiędzy obserwowalnymi zachowaniami związanymi z jąkaniem się, reakcjami w związku z jąkaniem, ogólnymi doświadczeniami PWS oraz wpływem środowiska na jąkanie się.

Podczas diagnozy logopeda powinien wziąć pod uwagę mnogość czynników, które mają wpływ na PWS. W Portugalii brakuje miarodajnych i rzetelnych narzędzi diagnostycznych jąkania się, uwzględniających całą złożoność tego zagadnienia.

Cel: stworzenie narzędzia *Oceny nasilenia jąkania opartego na epizodach niepłynności - Protokół*

- Różnorodność jąkania się utrudnia zebranie reprezentatywnych próbek mowy (Manning, 2010) → zachodzi potrzeba zebrania dużej ilości próbek mowy, które pozwoliłyby logopedom na sporządzenie wiarygodnej oceny nasilenia jąkania się;
- 4 próbki mowy w formie nagrań wideo (czytanie tekstu odpowiednio zestawionego fonetycznie, monolog, dialog i próbka rozmowy telefonicznej);
- Oznaczenie momentów jąkania się przy użyciu EUDICO Linguistic Annotator (ELAN);

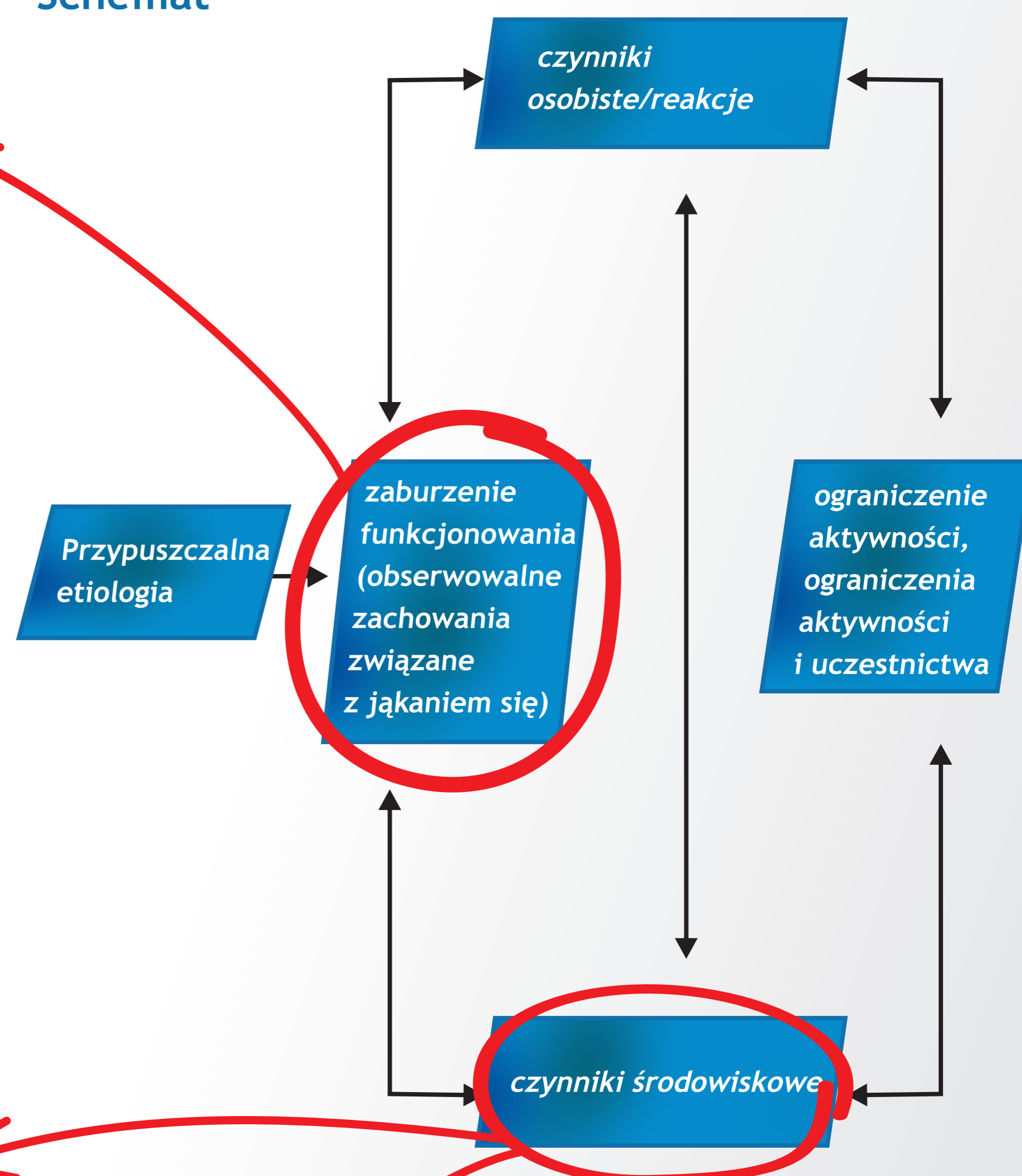
Moment jąkania się:
- Częstotliwość
- Trwanie (kształt fali)
- Reakcje unikania i reakcje walki

- Przyszłe badania:** Wkład panelu ekspertów; zebranie normatywnych danych dotyczących *dorosłych, którzy się jękają*; analiza miarodajności i rzetelności.

Cel: Wypracowanie *Oceny Pragmatycznej dla dorosłych, którzy się jękają*

- „Problemy obserwowane w praktycznym użyciu języka przez osoby jąkające się często wynikają z lęku, który zaczyna być kojarzony z konkretnymi sytuacjami.” (Tanner et al, 1995, p. 4);
- Samoocena kompetencji pragmatycznych w najtrudniejszych sytuacjach społecznych;
- Oparte na systemie oceny kompetencji pragmatycznych autorstwa Russella i Grizzle'a (2008);
- Pytanie badawcze: Czy w przypadku trudnych sytuacji komunikacyjnych występują różnice pragmatyczne pomiędzy PWS, a dorosłymi, którzy się nie jękają?
- Przyszła praca:** Wkład panelu ekspertów, analiza zagadnienia, badania pilotażowe, analiza miarodajności i rzetelności.

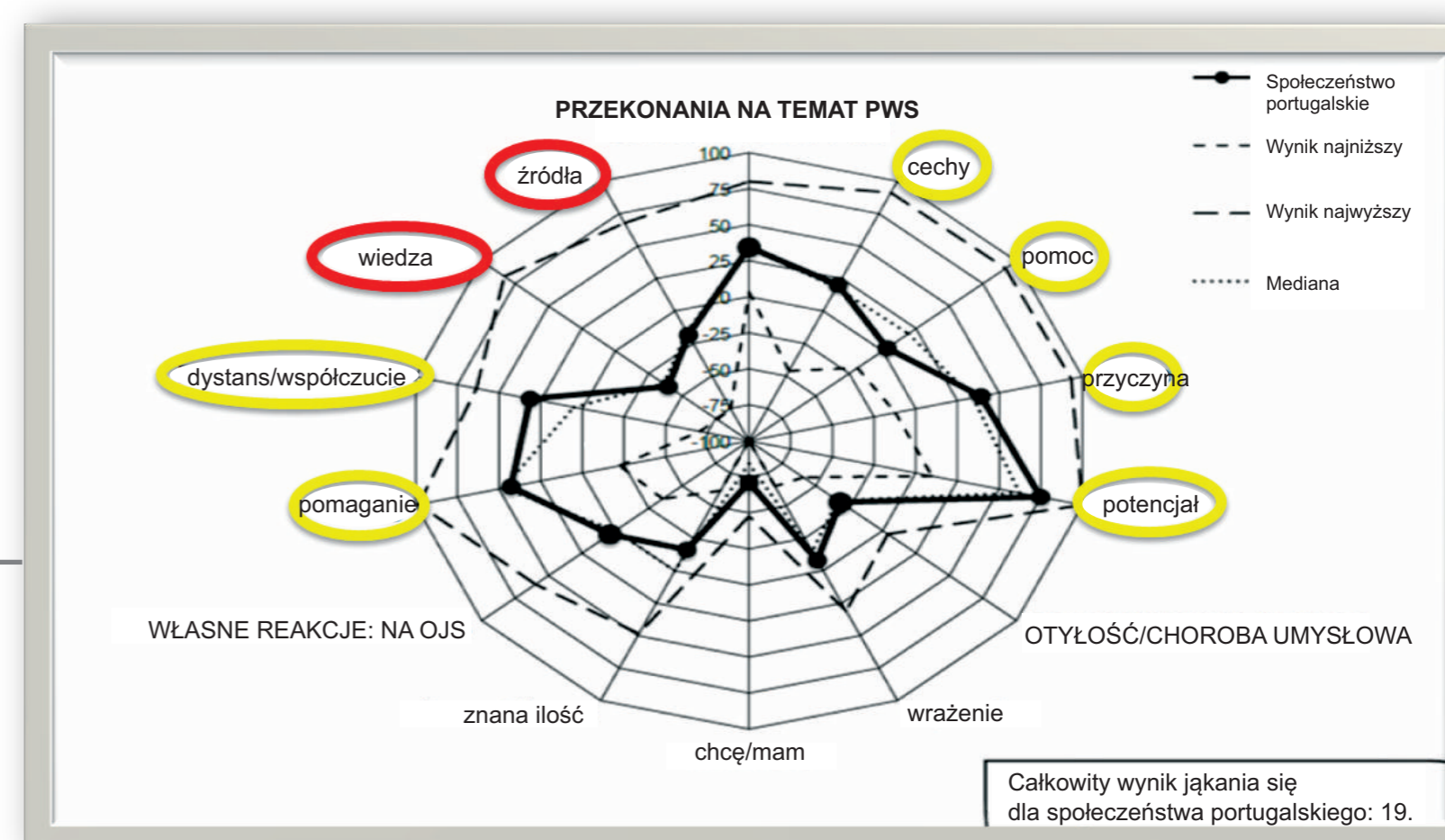
Schemat

Model ICF przystosowany do zjawiska jąkania przez Yarussa i Qesala (2004)

Badanie opinii publicznej na temat społecznych postaw wobec jąkania (POSHA-S).

- Cel: zebrać reprezentatywną/zbalansowaną próbę przy użyciu schematu losowego doboru próby (Özdemir, St. Louis & Topbas, 2011; St. Louis, 2012);
  - Przetłumaczone i przystosowane kulturowo do europejskiej odmiany języka portugalskiego;
  - Wstępne wyniki: norma=168 (odchylenie standardowe=22.9)
- postawy bardziej pozytywne/właściwe od mediany bazy danych POSHA-S   ● postawy bardziej negatywne/niewłaściwe od mediany bazy danych POSHA-S
- Bliskość zjawiska: (78% uczestników próby portugalskiej stwierdziło, że zna kogoś, kto się jęka) → pozytywne/właściwe nastawienie do potencjału i chęci pomagania (np. Klassen, 2002);
  - Brak wiedzy → przypisywanie niewłaściwych powodów (np. strach), negatywnych cech osobowości (np. nerwowość) i reprezentowanie postaw, które nie pomagają PWS (np. instruowanie takiej osoby, aby się zrelaksowała) (np. Dorsey, Guenter 2000).

BIBLIOGRAFIA: Guitar, B., 2014: *Stuttering - An Integrated Approach to Its Nature and Treatment*. 4th ed. Lippincott Williams & Wilkins, Baltimore.
Yaruss, J.S., R.W. Quesal, 2004: *Stuttering and the international classification of functioning, disability, and health (ICF)*. "Journal of Communication Disorders", 37(1), 35-52.
Yaruss, J.S., R.W. Quesal, 2006: *Overall Assessment of the Speaker's Experience of Stuttering (OASES): Documenting multiple outcomes in stuttering treatment*. "Journal of Fluency Disorders", 31, 90-115.
WHO, 2001: *The international classification of functioning, disability & health*. World Health Organization, Geneva.
Manning, W.H., 2010: *Clinical Decision Making in Fluency Disorders*. 3 ed. Delmar, Clifton Park.
Tanner, D. C., Belliveau, W., Seibert, G., 1995: *Pragmatic stuttering intervention for adolescents and adults*. Oceanside, Academic Communication Associates.
Russell, R., Grizzle, K., 2008: *Assessing Child and Adolescent Pragmatic Language Competencies: Toward Evidence-Based Assessments*. "Clinical Child and Family Psychology Review", 11, 59-73.
Özdemir, R.S., K.O. St. Louis, and S. Topbas, 2011: *Public attitudes toward stuttering in Turkey: Probability versus convenience sampling*. "Journal of Fluency Disorders", 36, 262-267.
St. Louis, K.O., 2012: *Research and development on a public attitude instrument for stuttering*. "Journal of Communication Disorders", 46, 129-146.
Klassen, T.R., 2002: *Social distance in the negative stereotype of people who stutter*. "Journal of Speech-Language Pathology and Audiology", 26, 90-99.
Dorsey, M. and R.K. Guenter, 2000: *Attitudes of professors and students toward college students who stutter*. "Journal of Fluency Disorders", 25, 77-83.